

İnsansız Dünya: Transhümanizm*

Ayşe ŞAHİN

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Konya, Türkiye,
aysemeryemx@gmail.com

Makale Bilgileri / Article Info

Geliş (Received): 13.07.2021

Kabul (Accepted): 20.12.2021

Yayın (Published): 29.12.2021

Atıf/Citation: Şahin, A. (2021). İnsansız Dünya: Transhümanizm, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 5 (2), 191-194.

İnsansız Dünya: Transhümanizm isimli eser yazarın transhümanizm sürecini anlamaya ve anlatmaya yönelik Türkiye'deki ilk çalışması olan *Transhümanizm: İnsanın ve Dünya'nın Dönüşümü* adıyla yayımlanan çalışmasının devamı niteliğindedir. Peki, transhümanizm nedir? Transhümanizm, İnsanın fizyolojik, biyolojik, psikolojik, bilişsel yetilerini, teknolojik imkânları (sentetik biyoloji ve bilgisayar teknolojileri) kullanarak bu yetilerin daha ileri seviyede olacağını iddia eden içinde yapay zekâ uygulamaları, robotik çalışmaları barındıran sürecin adıdır. Ahmet Dağ, ilk kitabında yüksek teknoloji ile meydana getirilen teorik ve pratik tecrübe ile ilişkilendirilen transhümanizmden farklı olarak, ikinci kitabında transhümanizmin dünyanın, doğanın ve insanın üzerinde karşılığı olan süreçlere değinmiştir. Bu bağlamda biyolojik, askeri, kültürel (sinema-roman), eğitim ve dini vs. uygulama/tecrübi alanlarındaki izdüşümünden hareketle transhümanizmi ele almaktadır.

Transhümanizm kavramı yazara göre yeni evrimci yaklaşımlardan biridir. *Kavram, modern bir sentez olan evrimci teorinin İngiliz kurucusu evrimci teorisyen J. Huxley'in kullandığı yeni bir sözcüktür. Teknolojik araçlar vasıtasıyla insan doğasının mükemmelleşmesini ve insanın her türlü kapasitesinin artırılmasını amaç edinen transhümanizm; insanı, NBIC (nano-teknoloji, biyoteknoloji, enformasyon teknoloji ve bilişsel bilim) teknolojileriyle destekleyerek transhumana dönüştürmeye ve daha teknolojik konformist siber yaşam inşa etmeye çalışan evrimci bir süreçtir. J.Huxley'e göre bir inanç olarak transhümanizm, bir yandan insan kalma diğer taraftan yeni imkânların gerçekleştirilmesiyle insanın kendini aşma sürecidir"* (s. 125). İlk aydınlanma ile insan aklı araçsallaştırılırken ikinci Aydınlanma olan trans/posthümanist süreçte insan beyninin ve bedeninin dönüştürülmesi çalışmaları yapılmaktadır. Yazar, çalışmasında özne merkezli bir düşünce olan hümanizmin aşılması olan transhümanizmin; ne olduğunun anlaşılması ve siyasi, askeri, ahlaki, sosyal, kültürel ve dini alanlarda getireceği sorunları ortaya koymayı amaçlamaktadır.

* Ahmet Dağ (2020). *İnsansız Dünya Transhümanizm*. İstanbul: Ketebe Yayınları.

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)"

Giriş ve dört ana bölümden oluşan çalışmada ilk bölüm, “Gnostik ve Bilimselleşmiş Radikal Hümanizm: Transhümanizm” başlığını taşımaktadır. Bu başlıkta önce hümanizmden sonrasında transhümanizmin dini, gnostik (sezgi ve tefekkür yoluyla edinebilen bilgi) ve bilimsel cihetinden söz edilmiştir. NBIC (nano-teknoloji, biyoteknoloji, enformasyon teknoloji ve bilişsel bilim) yoluyla gerçekleşen transhümanizmin bilimsel-dini yapısına bağlı olarak insanı aşan cyborg-Tanrı (hem makine hem canlı, bir çeşit sibernetik organizma) inşa etme teşebbüsüne değinilmiştir.

Bu bölümde yazar teknoloji vasıtasıyla hümanizmin radikalleşmesi ve transhümanizm sürecine girildiğinden yola çıkarak, “*Hümanizm, insanın; doğa ve Tanrı karşısındaki konumunu değiştirme, transhümanizm ise insan doğasını değiştirme ve onu doğadan ve Tanrı’dan koparma amacındadır*” (s.17) şeklinde ayrımı ile transhümanizmin insanı biyolojik olma sürecinden biyonikliğe (canlıların bazı özelliklerini taşıyan yapay sistemlere) dönüştürdüğü ifade etmiştir. İnsanı Tanrı yerine koyarak insanı sonsuzlaştırma, Tanrı’nın rolünü ve konumunu insana verme amacıyla olduğunu dile getirmiştir. Yazar, transhümanizmi daha iyi anlayabilmek için hümanizmin kökenlerini inceleyip transhümanizmin amacı dayanağı ve vasıtalarına değinmiştir. Dağ, transhümanizmi irdeleyen J. Huxley, J. Hughes, Haldane ve Bernal gibi düşünürlerin transhümanizmi nasıl gördüklerini açıklayarak, transhümanizm kavramını okur için daha belirli bir hale getirmiştir. NBIC (nano-teknoloji, biyoteknoloji, enformasyon teknoloji ve bilişsel bilim) olmadan Transhümanizm ortaya çıkamayacağını dolayısıyla ilk transhümanist örneği olan Nick Bostrom, NBIC’teki gelişmeler olan insanvari terminatör robotların, moleküler nano silahların, yeni genetik virüs türlerin ve düşünce kontrolünün insan ırkının muhtemel karşılaşabileceği en büyük varoluş riski olduğunu” (s. 42) vurgulamıştır. Yazara göre “birçok transhümanist görüş, teknolojik dönüşümleri, ölümsüzlüğü hedefler, mevcut insan bedeninin aşılabileceği, insanın savunmasız ölümlüler olmaktan ziyade güçlü ve savunulamayan cyborg veya ölümsüz zihinler olarak sonsuz sanal bir dünyada yaşar hale gelebileceği” düşünülür (s. 47). Transhümanizmin en önemli görünür yeri roman ve sinema olmuştur. “Slan-1946”, “The Matrix-1999”, “Avatar-2009”, “X-Men-2016” gibi örneklerde zekâ düzeyi artırılmış yapay zekâya ve biyonik bedene sahip insanımsı varlıklar/cyborg, metal ya da çelikle güçlendirilmiş insanlar, ölümsüz vampirler söz konusudur” (s. 49). Bunların yanında eğitim, ziraat, sanayi, hizmet sektöründe faydalandığı gibi hatta cinsellikte dahi faydalanılabilecek robotik devrimler olmaktadır. Yazara göre bu “robotik” veya android sevgi oyuncaklarının yaygınlaşması ile toplumsal normların değişip değişmeyeceği ve etik sorunları oluşturup oluşturmayacağı tartışılmıştır. Transhümanistler, insanı insan yapan duygulardan arındırarak bir yapay varlık (cyborg, android) inşa etmişlerdir. Bu durum, doğa-insan- Tanrı dengesini sarsmıştır. Bunun en büyük etkileyeni ise yapay zekâ çalışmaları olmuştur.

İkinci bölüm olan “Neo-Darwinist Bir Hareket Olarak Transhümanizm” başlığında ise fitrata bir müdahale olan ve Öjenik (soy geliştirme) unsurlar taşıyan transhümanizmin biyo-mekanik evriminin teknolojinin katkısıyla nasıl gerçekleştirildiğine değinilmiştir. Nietzsche ile transhümanizm arasında bağlantı kurulmuş, aralarındaki farklılıklara değinilmiştir. Örneğin; transhümanizm bir amaç olarak ölümsüzlüğü kabul ederken Nietzsche reddeder, Nietzsche yaratıcılığa karşıdır, transhümanizm lehinedir. Nietzsche’de ebedi dönüş kozmolojik bir içeriğe sahipken transhümanizmin ebedi dönüşü teknolojik bir içeriğe sahiptir. Nietzsche de üstinsana ulaşmada bilim ve teknik unsurlarına yer yokken, üstinsana geçiş süreci olan transhümanizmde bu unsurlar vasıtaadır. “Nietzsche’nin güç istenci ve üstinsan kavramını emsal alan Transhümanizm; aşırı özgürlükçü, insanın kendisinden ve onu kuşatan engel ve sınırlardan kurtaran bir perspektife

sahipti" (s. 69). Bu bölümde transhümanizm evrim bağlamında ele alınmış, yeni bir evrim süreci olarak değerlendirilmiştir. *"Teknolojik vasıtalarla evrimi hızlandırması nedeniyle trans-posthümanizm, yeni Darwincilik olarak isimlendirilir"* (s. 84). Transhümanizmin evrim sürecinden farkı ise, *"insan evrim teorisine göre evrim sürecinde hayatta kalmak için uyum gösterirken transhümanist süreçte tamamıyla doğaya hâkim olmak için ve sınırlarını aşmak için insan türü yeniden yapılandırılmaktadır"* (s. 94). Transhümanizm, insanın kapasitesini teknoloji ile yükseltme amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda ise sürecin ciddi sıkıntılara neden olabileceği yazar tarafından tartışılmaktadır. Yazarın buna ilişkin geliştirmiş olduğu strateji ise hem bireysel hem de kurumsal yapıların süreci iyi kavraması gerektiği üzerinedir. *"Transhümanist perspektif, insanların zihin ve bedenlerinin ayrı olduğunda ısrar eder ve birinin diğerine ihtiyaç duymadığını söyler"* (s. 102). *"Toplumsal bir hareket olarak vücut bulan LGBT, transhümanizmden önce insanı dönüştürmeyi sosyal ve kültürel olarak amaçlamaktadır. Eşcinsellik veya cinsiyetsizleştirme övünç meselesi, kişisel tercih veya çağdaş insanın aşaması olarak lanse edilmektedir"* (s. 109). Yazar, neredeyse tüm transhümanistlerin LGBT'yi desteklemekte olduğuna dikkat çekmekte ve transhümanist teknoloji ve bilimin, LGBT konusundaki toplumsal baskının kalkmasına yardım edeceğini ifade etmektedir.

Üçüncü bölüm *"Transhümanizmin Askerileşmesi: Savaş ve Barışın İmkânına Dair"* başlığında savunma şirketleri ve devletlerin savaş teknolojisi konusunda yaptıkları çalışmalar ve askerleşmiş transhümanizm sürecinin doğuracağı etik sorunlar üzerinde durulmuştur. *"Transhümanizmden askeri alanda da ilham alınmıştır. Ve bu tür askeri teknolojilerin insanlığın sonunu getireceği de ön görülmektedir"* (s. 124). Yazar, bu bölümde süper asker yaratarak savaşın geleceği ve asker profiline odaklanan DARPA (ABD Savunma Gelişmiş Araştırma Projeleri Ajansı)'nın transhümanist bir ilham olduğuna dikkat çekmektedir. *"Transhümanist süreç, kendisini insanın ilerlemesi ve huzuru bulması anlamında hümanist sürecin devamı olarak görse de ilerlemiş kitle yıkım silahları; çağdaş, medeni ve hümanist devletlerin ve toplumların altını oycak antihümanist bir karakter ve risk taşımaktadır"* (s. 142) şeklinde ifade ederek robotlar ve otonom sistemlerin savaştaki tehlikesi üzerinde durmaktadır. Yazar, transhümanizmin amacının yalnız mevcut insanın doğasının güçlendirilmesi değil aynı zamanda insanın yanında yeni robot türü varlıkların üretilmesi olduğunu da ifade etmektedir.

Yazar, son bölüm olan *"Sosyo-Kültürel Olarak Transhümanizmin Durumu"* başlıklı dördüncü bölümde Transhümanizmin sosyo-kültürel bağlamda etkilerine sinema, eğitim ve din üzerinden değinmiştir. Yazara göre, Covid-19, Transhümanist sürecin salt gerekçesi olmayıp bireylerin yakın ve uzak çevresinden koparıldığı, ara varlıkların (android, yapay zekâ robotik varlıklar, insansı varlıkların) dâhil olacağı bir süreci hızlandırmış ve bu sürecin mazereti olarak kendi varlığını göstermiştir.

Bu bölümde transhümanist temalara sahip roman ve film isimleri de analiz edilmiştir. *"Transcendence-2014" filmi insan bilincinin ilettilmesini, fiziksel ölümden sonra insan beyninin bilgisayara aktarılıp varlığını devam ettirip gelişerek etrafında olanların kontrol edilebileceğini* konu alır (s. 177). Günümüzde de buna benzer uygulamalar (Deep Nostalgia) yapılmakta ve çalışmalar devam etmektedir. Yazar ülkemizdeki bu yeni sürece (transhümanizm) ilişkin okullarda bir bilinç oluşturulması gerekliliğinin önemini vurgulamaktadır.

“Medyalaşma, dijitalleşme ve Transhümanist süreçte toplumsalın değişimine bağlı olarak dinin ve dindarın da değişim yaşaması muhakkaktır” (s. 200). Yazar, insanlığın büyük bir data/veri dünyasıyla karşı karşıya olduğunu ve bu datanın yol gösterici bir konum edindiğini bu anlamda doğru ve yanlış belirleyen bir din olma yolunda ilerlediğini ifade etmektedir. İnsana Tanrı vazifesini veren transhümanizmin en çarpıcı özelliği, beden-zihin/ruh bütünlüğünü inkâr etmesidir. *“İslam, ruh kavramına sonsuzluk atfederken transhümanizm bağlamında nefis veya ruh insan varlığının büyük sırları salt algılara indirgenen harddiskte saklanmıştır. Transhümanizm, Müslüman için kabulü zor olan ölümsüzlüğü amaçlarken, Kuran’da ise her nefsin ölümlü olduğu ifade edilir”* (s. 202-203). Bu durumda yazar transhümanizmin Müslümanlar ile zemin kazanmasının pek mümkün olmadığını bildirmektedir.

Yazar, Corona virüsünün varlığını, roman ve filmlerle ilişkilendirerek önceden tasarlanmış bir planın parçası olarak gördüğü için 2011 yılında vizyona giren “Salgın” filminden yola çıkarak filmde yaşananlarla gerçekte toplumun yaşadıkları üzerinden benzer ve farklı yönlerine odaklanarak bir karşılaştırma yapar (s. 207). Dünya salgın sürecinde birçok alanda kriz yaşamaktadır. Covid krizi toplumsal, kültürel ve ekonomik anlamda birçok şeyi dönüştürmüştür. Bu derece dünyayı etkileyen salgının kaynağı yazara göre bir biyolojik silah olabilir. Bu bağlamda Dağ, yeni bir dünya düzeninin doğabileceği ve bu süreçte siyasal, toplumsal, ekonomi ve sağlık yapılarının güçlü tutulması gerekliliğine dikkat çeker, kurumlar ve farklı bilim dallarının bu (transhümanizm) sürecin insanlığın faydasına evrilmesi için katkı sunmaları gerekliliğine vurgu yapar.

Yazar, kitabında amacını açıkça belirtmiştir. Metinde merkezi kavram transhümanizmin, kökeni ve evrim ile irtibatı açıklanmış ve askeri, sosyo-kültürel alanlardaki görünümüne odaklanılmıştır. Kavramı tek bir bölümde irdelemek yerine farklı bölümlerde transhümanizm tanımı yapılmıştır. İçerikte kullanılan bazı terimsel ifadelerin anlamları için belli bir sözlük bilgisine ihtiyaç vardır. Türkiye’de ilk yapılan bir çalışmanın devamı niteliğinde olan, aynı zamanda interdisipliner bir konunun üzerinde yapılan bu çalışma, diğer bilim dalları için yeni sahalara açmaktadır. Özellikle askeri ve sosyo-kültürel alanlardaki örnekler konuya daha fazla açıklık getirmiştir. Eser, Covid 19 sürecinin gerekliliği/zorunluluğu ile tüm dünyanın daha fazla dijitalleştiği, askeri, sosyo-kültürel alanlarda robotik çalışmaların hızlandığı ve bunları elinde bulunduran ülkelerin daha güçlü olabileceği ortamda, kaygı ve umut arasında olan bu yeni alanın (transhümanizm) tüm disiplinler için önemini vurgulamış ve alana önemli katkı sağlamıştır.